

הרב יחזקאל סלמון
 רב ממונה על הכשרות
 בקהילה האשכנזית מכסיקו סיטי

שו"ב שלא בדק בסימנים ונתערב העוף באחרים

ויעויין בש"ך סי' כ"ה ס"ק ב' דהייט כשלא בדק אם נשמטה כשר בדיעבד זהו כה"ג דריאה שצריכה בדיקה (בגלל שמצוי בה סרכות) ואפ"ה אם נאבדה הריאה אנו מתירין ועוד דבהמה בחייה אינה עומדת לשמוט הסימנים ולזה יש לה חזקה שנשחטה כראוי.

ויעויין בשו"ע סי' כ"ה ס"א דלהמחבר די בראית הסימנים השחויים ואי"צ תקיפת אגודל מעיקר הדין ואף לרמ"א שביאר שתקיפת אגודל מוציאה מידי שמוטה מ"מ בדיעבד מסכים דאזלין בתר רוב כמו בשאר טריפות, דעי"פ רוב לא נשמטה (היינו בשלא בדק).

למחבר בלא בדק הסימנים אי"ז אלא ספק נבלה

והנה המחבר בסי' כ"ה נקט בלשונו שמי שלא בדק הסימנים וראה שרובן שחויים "אסור", ולשון זה הוא לאפוקי מלשון הרמב"ם שכי' שהיא ודאי נבלה, וכן הוא סגנון די' המ"ד דס"ל שהוא טריפה ולא נבלה (בגמ' חולין ט') ואף שבש"ך שם ס"ק א' כ' להסביר די' המחבר דהייט דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שידוע לך שנשחטה כראוי, מ"מ בפ"ת הביא מת' בית שמואל אחרון יו"ד סי' ט"ז דכונת הש"ך דאינה ודאי נבלה אלא ספק ולגבי אותה ואת בנה אין לשחוט את הבן אם לא בדק הסימנים לאם, והי"נ דאינה מטמא במשא.

והנראה לומר דאף דאיתחזק איסורא מ"מ יש כאן רוב, דרוב המצויים אצל שחיטה מומחים הם ורוב השחיתות נשחטות כראוי ברוב סימנים ואף שרוב זה הוא סותר החזקה בענין שאין החזקה נדחת מפניו לגמרי, מ"מ אין זה גדר ודאי נבלה אלא ספק.

שו"ר ישש בזה מחלוקת הפר"ח והפר"ת והפר"ת ביאר דאף מ"ש הרמב"ם שהיא נבלה, ר"ל נבלה דרבנן, והביא ראיי מתוס' חולין ט' ע"א ד"ה "ואסורה" דרוב פעמים שוחט שפיר והיינו כמ"ש.

ואתה תחזה שגם אם נקט המחבר בלשונו "הי"ז נבלה" ג"כ אין הכונה לודאי נבלה, וכמ"ש ברש"י סי' י"ח גבי סכין שנמצאה פגומה שאין תולים

בשוחט שלא בדק כראוי לאחר שחיטה ואינו בטוח אם היה רוב בסימנים או שנראה לו שהיה רוב כחוט השערה ומ"מ לא היה רוב ניכר לעיניים והגוי תלה העוף על המסוע (ליין) מקום שכל העופות השחויים תלויים ונתערב.

כן נסתפק בעוף אחד שנשחט בשחיטה מפורעת אלא שלא תקף אגודל ועי"כ לא יצא מחשש שמוטה, מה דין העופות, ומה דינו של שוחט זה.

אם איירי בודאי איסור או רק בספיקו

תחילה יש לעיין אם בלא בדק כלל הסימנים אם נחשב כודאי נבלה או ספק (והנ"מ לגבי התערבות וכו'), הנה בגמ' חולין דף ט' איפליג בזה, אם היא אסורה (ספק טריפה) ואינה מטמאת או שהיא נבלה ממש ומטמאת במשא.

הרמב"ם בפ"א מה' שחיטה הי"ב נקט בפשיטות שהיא נבלה, אמנם בהכ"ד נקט שהיא ספק נבלה ונראין הדברים כסותרים זא"ז.

וראיתי בשומ"א מהדורא א' ח"א סי' ע"ג שישב סתירה זו, דלגבי ספק שמוטה (כשלא תקף אגודל) אין עוד לבהמה חזקת אינו זבוח בודאי שהרי נשחטה לפנינו וכה"ג בחשש פגימה בסכין אם לא בדק הסכין ונמצאה פגומה דשמא במפרקת ופגמה ואף דנקטינן להחמיר ולתלות שמא בעור נפגמה, ול"א דשיבר עצמות ולא אדעתיה, מ"מ אי"ז אלא חומרא כמ"ש הרא"ה ועוד ראשונים. (ובפרט בתרגולים שעורם רק ס"ל לכמה אחרונים שאין לתלות בעור כ"א במפרקת — בצרוף כמה צדדי היתר). ואי"כ נראה שאין כאן חזקת אינו זבוח ולכן ההגדרה היא שיש כאן ספק נבלה לפנינו.

אמנם באם לא בדק הסימנים כלל, יש חשש שמא לא שחט רוב הסימנים ובאופן זה נראה שעדיין יש כאן חזקת איסור והוי ודאי נבלה עד שידוע לך שנשחטה כראוי. הן אמת שלא הבנתי החילוק בין שמוטה לרוב סימנים, שהרי גם אם שחט כראוי הקנה, והקנה היה שמוט קודם לכן הרי לא יצאה מגדר נבלה ומחזקת שאינה זבוחה שהרי כששחט היא היתה כבר נבלה מחיים, וראיתי מי שסיווג השמוטה בכלל הטריות ולא הנבילות וכענין זה אין כאן חזקת אינו זבוח.

ויעויין ברשב"א תה"א (דפוס ויען דף ז') שתיי הקושי איך סומכים על רוב שוחטין ישראל באבדו גדינו הרי יש מיעוט שאינם מומחין וסמוך מיעוט זה לחזקת אינו זבוח, ותיירך משום דגם המיעוט שאינם מומחים שוחטים בדרי"כ כדין, הוי מיעוטא דמיעוטא המקלקלין כמאן דליתא.

אמנם יש לעיין שאף באבדו גדינו מיירי לכאוי בשוי"ב שאיבד נאמנותו מצד שהוא מומר לגנבה וכמ"ש הרמב"ם ס"ד מ"ד שחיטה הי"ד דמומר לדבר אחד פסול לשחיטה, אמנם כבר ישבו זאת דאף להר"מ לא נעשה מומר בפעם אחת ויותר מזה, דהרי פסול לעדות מחמת גניבה לא נפסל לשחיטה, ואף גם זאת דרבים לא פסקו כרמב"ם. ויעויין ש"ך סי' ב' ס"ק י"ח שהביא קושיא זו בשם סמ"ע. אמנם במי שלא בדק אם שחט הרוב הרי פשע בגוף ענין השחיטה ובמידי דאכילה ואי"כ מיקרי חשוד ולענין זה ודאי איבד נאמנותו.

ויעויין ברשב"א בתוה"א שהבאנו לעיל שתיירך מדוע אין אומרים סמוך מיעוטא לחזקה וכו' משום שחזקה שרוב המתעסקים בה לסלקה ל"א סמוך מיעוטא לחזקה.

ולפי תירוץ זה אפשר לומר נמי בנדו"ד שאף שלא בדק אם יש רוב מ"מ רוב המתעסקים (אפי' אינם מומחים) שוחטים כדין ברוב סימנים, אי"כ לכאוי נסתלקה החזקה, וצ"ע.

ויעויין בשו"ת יהודה יעלה למהר"י אסאד ח"א יו"ד סי' נ"ד שהאר"ך בזה (וקושיא זו על שי' ר"ת הביאו תוסי' וראש מסכת בכורות דף כ' וחולין י"א).

בחזקה הסותרת את הרוב

והנה ידוע דעת הרשב"א בתשובות סי' ת"א דס"ס מועיל במקום חזקה והוי כרוב נגד חזקה, ואפי' במקום שהס"ס מתנגד לחזקה וכגון מ"ש בשו"ע סי' ק"י סעיף ח' בו הגר ספק מחיים ספק לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה והחזקה היא חזקת אמ"ה, ומשמע בד"מ ות"ח בסי' ק"י סעיף ח' דכל היכא דאיתחזק איסורא והס"ס מנגד לו, מ"מ אמרינן ס"ס כנגד החזקה, ומשמע דספק בשחיטה נמי דינא הכא, וא"כ בנפגמה הסכין ספק במפרקת, ואת"ל בעור שמא שחט שלא כנגד הפגומה, אפשר להתייר לשי' הרשב"א.

אמנם נראה דבכה"ג י"ל סמוך מיעוט (או רוב) השוחטים בסכין פגום דישחטו כנגד הפגימה ובפרט שלא ידע שיש פגימה בסכינו ולאו אדעתיה ולזה, וכן יש לסמוך מיעוט דנפגמה בעור ולא

במפרקת כ"א בעור וה"ז נבלה, אמנם כבר העיר שם הש"ך דאי"ז אלא ספק נבילה וכ"כ בסי"ס י"א השוחט בהמות הרבה וכו' ובדק באחרונה ונמצא סכין פגום הרי הכל ספק נבלות, וכ"כ הרמב"ם פ"א מה"ש וכן דעת הסמ"ג והסמ"ק ועוד פוסקים ולזה כ"י המחבר בסי' כ"ח סעי' כ' דבכה"ג מכסה בלא ברכה שהוא ספק נבלה.

ומה שהשוחט משער וראה ששחט רוב קנה כחוט השערה, אף שאינו רוב הניכר לעיניים בלא בדיקה, נראה לצרפו לענין זה דיצא מחזקת אינה זבוחה, אף שברוב דחוק צריך מדידה ואומד שלא נהיה רוב זה מחמת פירכוס, כאן שבדק מיד לאחר שחיטה אין לתלות שנעשה רוב מחמת פירכוס, דאפי' בפירכוס ממש בדיעבד אין תולין בו הרוב.

ובשו"ע כ"א סעי' א' דאם מדדוהו שהוא רוב מהני אף כחוט השערה, ובלא"ה בעינן רוב הניכר לעיניים בלא בדיקה, מ"מ היכא שאומר שניכר כן לעיניו שהוא רוב דחוק מ"מ אפשר דמיקרי ניכר לעיניים גם במשהו ותלוי באומד דעתו של שוחט. ואף שעדיין אין כאן מדידה מ"מ מועיל להוציא מחזקת אינו זבוח, והוי ספיקא אם מותר לאכלו עד שימדוד.

ויעויין בדרכ"ת סי' כ"א מחלוקת הפוסקים ברוב דחוק כחוט השערה דלמהרשד"ם ולפר"ת סגי ברוב כ"ש, ומדאורי' ודאי סגי בהכא ומדרבנן הצריכוהו רוב ניכר, ומסיק שתלוי במנהג המדינות.

בסוגיא דמי שנאבדו לו גדינו

ובמ"ש לעיל דרוב במקום חזקה אינו יכול להפקיע כשמתנגד לחזקה וכה"ג דרוב סימנים צ"ע ממאי דאמרינן (חולין י"ב) דמי שנאבדו גדינו ותרנגוליו ומצאו שוחטים דמותר לאכול משום דרוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם, והרי רוב זה סותר לחזקת אינו זבוח, אלא שנראה לחלק, דכיון דמצוי לפנינו שהוא זבוח (בשחיטת רוב סימנים) ואכתי איכא לספוקי אם ישראל שחטו או עכו"ם אזלינן בתר רוב ישראל ורוב שוחטי ישראל מצויים וכיון ששחטוהו כדין ובדקו הרוב, אין הרוב הזה מתנגש עם החזקה.

אמנם באם אנו מסופקים על רוב בשחיטה כשלא נבדק בודאי שאז עצם שחיטתו ונאמנותו של שוחט זה מוטלת בספק ונופל הוא ממכסת רוב השוחטים המצויים אצל שחיטה שמומחים הם, והוא הוכיח כי אינו מומחה, אין כאן רוב כנגד חזקה, ועכ"פ נ"ל דלא הוי מצד זה ודאי נבלה, דעכ"פ אף אם אינו מומחה, רוב שחיטות הם כאלה שנשחטין בי' הסימנים, או רוב אחד בעוף.

והשתא אם נכונים אנחנו בזה יוצא דלר"ת אפי' כנגד חזקת אינו זבוח מהני ס"ס כה"ג דרוב, וכשי' הרשב"א בת' ס"י ת"א.

אם אומרים ס"ס במקום חזקה

אמנם הט"ז עצמו האריך לבאר בס"ק ט"ו (על ד"י הרמ"א דנשברה הגף וכו') דלאו"ה אין להתיר ס"ס במקום חזקה ולד"מ ות"ח אמרינן ס"ס במקום חזקה כדעת הרשב"א, והנדון שם בנשחטה בסכין ונמצא פגום, ונתערבה, דלאו"ה אין כאן ספק דילמא במפרקת נפגמה דזה סותר חזקת אינה זבוחה, והד"מ הביא ראייה מספק דרוסה, והמשאת בנימין ס"י ל"ח כתב דאין ראייה מספק דרוסה לספק נשחטה בכשרות דחזקת סותרת לרוב.

והרשב"א בת' כ' דאין להשיב מהך דר"ה בדק הסכין ושחט ונמצא פגום וכו' (ואינו מנמק) שוב כתב דס"ס עדיף מרוב (משמע דמועיל אף בהך דר"ה), ומסיק הט"ז דהרשב"א מודה במצא סכין פגום ובספק שמתעורר בשחטה דאין אומרים בו ס"ס במקום חזקה.

אי ס"ס דוחה חזקת אינו זבוח (ספק בשחיטה)

וכ"מ בשי"ד בדיני ס"ס ס"י כ"ח אמנם בדי' הד"מ משמע בשי' הרשב"א דאף כה"ג אמרינן דס"ס דוחה חזקת אינו זבוח, ואפשר דעדיין יש לחלק בין ספק שנולד בסכין כמ"ש דיש הרבה ספיקות בזה ואי"ז אלא חומרה, אבל בספק שנולד בשחיטה אם יש רוב, ודאי לא יועיל רוב כנגד חזקה לדחותו וה"נ ס"ס, ומ"מ כ"כ דיועיל לעשותו ספק איסור ולא ודאי ויש להוסיף דאם בדק ומסתפק אם שחט רוב הסימן גרע טפי מאם לא בדק, דבלא בדק, יש רוב המצויים אצל שחיטה מומחין הם הרוב השחיתות כשרות הם, משא"כ בספק ברוב אין כאן שום צד להקל כנגד חזקת אינו זבוח, שהרי הספק הוא לפנינו והוא שקול.

ולט"ז אף לר"ת מאי דבעינן להשליך אחד אי"ז מצד החומרה ואפשר דחשש למ"ש לעיל דסמוך מיעוטא לחזקה דשמא בעור ופגם וכל ספק בשחיטה אינו מוציא מידי חזקת איסור.

ועדיין יש לי עיון בזה אם תשובת ר"ת תועיל גם לשי' ר"י שהרי לר"ת דמעיקר הדין ס"ס כזה מוציא מידי איסורו יועיל מה שאנו משליכים אחד, אבל לר"י שס"ס כזה אינו מועיל א"כ מהיכי תיתי שניתר בהשלכת אחד, כיון שלכאוי לא נתוסף כאן ספק בתערובות דעד השתא, נמי אית לן לאיסתפוקי שמא זו היא הנבילה ושמא לא לאחר

במפרקת ונצרף זה לחזקת שאינו זבוח, ולזה אין לומר ס"ס כה"ג.

אמנם כ"כ דבשוא"מ (א' ח"א ס"י ע"ג) כ' דלחשוש לפגימה בעור אי"ז אלא חומרא וגם שפגימה אינו ודאי נבילה דרוב מה שאנו קורין פגימות אינם איגרות מבי' והוי ספק וא"כ אזדא חזקת אינו זבוח.

פלפול במעשה דר"י ור"ת (ק"י ט"ז סק"י)

ולכאורה ספק זה נוכל לפשוט ממעשה דר"י ור"ת הביאו הגהת ש"ב והט"ז סק"י י' וז"ל: פעם אחת שחט הרבה תרנגולין לחופה אחת ובדק הסכין בין כל אחד ואחד ולאחר ששחט הרבה מצא הסכין פגום ולא הכיר איזה תרנגולת (שחט בסוף) ונתערבו ושאל את ר"ת והשיב לו תשליך אחת ואז הכל מותרין דבטילה (האסורה) דא"ר להתכבד כיון שהיא בנוצתה, ואע"ג דכל אחת קיימא בס"ס, שמא זו היא, ושמא נפגם הסכין במפרקת, מ"מ אין להתיר (מטעם ס"ס לבד) דמיד שנפגמה (הסכין) יצאה זו באיסור ואין להתיר בלא השלכת אחד, עכ"ל.

ולכאוי צ"ב דהרי אם נסתפק בעוף האחרון אי"כ הוא ודאי בטל חד בתרי כדין יבש ביבש דסי' ק"יט וא"כ אי"צ הסרת אחד וגם אינו שייך לספק אחד בגופו וספק בתערובות, וע"כ צ"ל דנסתפק ר"י שמא שחט כמה עופות ולא חש בפגימה ולא היה ברור לו שיש ביטול ברוב.

והקשה הט"ז דלר"ת אי"צ להשליך כיון דמטעם ס"ס היה יכול להתיר דלדידיה ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות נחשב שפיר ס"ס ורק לשי' ר"י בעינן שיהיה הס"ס משם אחד היינו שיהיו שניהם בתערובות או בגופו. וביאר הט"ז דמשום חומרא דפגימה שהיא כספק בשחיטה הורה ר"ת כן להסיר אחד, ולזה גם השו"ע נקט הדיון כן.

אמנם י"ל בפשיטות דר"ת לשיטתו לא היה צריך להסיר אחד אלא לשי' ר"י נקט הכא, שהרי הוא סובר שאי"ז ס"ס מעולה להתיר (אמנם י"ל דהתם לא נודע האיסור רק אחר התערובות ואז כשלא נודע בניתיים כ' בס' משאת בנימין ס"י ל"ז דבהא גם ר"י מודה דאף דספק אחר בגופו וכו' מועיל דכל יסוד חומרתו היא מצד מה שאיתחוק החשש בגופו. ויעויין בט"ז ס"ק י"ג שחלק על המשאת בנימין בזה, ומ"מ נראה דעת הרשב"א כמ"א משאת בנימין).

ובאמת שבפרמ"ג כתב ג"כ תירוץ זה וכתב עליו שהוא דוחק (אולי משום דהט"ז נמנע מלהזכירו),

לזה גבי ספק פגימה, הרי בהשלכת אחד סגי לכו"ע. ומה דסגי בבי' ספיקות בתערובת ובסי' קי"י סעי' ח' בעיני ג' בתערובות, היינו משום דיש לחלק בין תתהר"ל לעוף בנוצתו שאינו ראוי להתכבד, וסגי בבי' תערובות או בתערובת והשלכת אחד.

וכן משמע מטי"ז ס"ק י"ד ממה שבי' בסופו: כלל העולה בסי"ס וכו', שאם היא איסור ודאי נחשוב בעיני ג' תערובות ואם אינו חשוב משמע דסגי בבי' אפי' שהוא ודאי דאורייתא, ועכ"פ בנוד"ד שהוא ספק דרבנן או ודאי דרבנן ועכ"פ אינו ודאי דאורייתא, סגי בהכא לכו"ע.

ביאור שי' הש"ך בסו"ס קי"י

אמנם יעויין בשי"ך ס"ק ס"א דה"ק למה למחבר לנמק שספק א' בגופו וספק אחד בתערובות לא מועיל (אפי' בדברים המתבטלים) והרי הוא סובר בסי"ח דבי' תערובות לא סגי, וא"כ אף אם יהיה כבי' תערובות לא סגי בהכא, ונהי דלרשב"א והטור דמתירים בבי' תערובות (היינו אף דבר שיש לו מתירין) הי"נ דבר המתבטל מועיל ולכן בעי המחבר לאמר דבספק אחד בגופו וספק בתערובות אינו מועיל (לדידהו) ונשר הש"ך בצ"ע.

אמנם לא אבין קושייתו כלל דמה שהמחבר מצריך ב' תערובות היינו דווקא בהרה"ל, דבזה איירי בסעי' ח' אבל הכא בסעי' ט' דיבר מדברים המתבטלים וכו' דבזה ודאי דבי' תערובות מועיל לכו"ע.

ויעויין בהשי"ך במ"ש בס"ק ס"ב דלרמ"א דכ' טעם הדבר דספק ראשון הוא מדאורייתא לא סגי בספק אחד וכי' דאפשר לרמ"א אף בסי"ס יהיה הדין כן דבספק דאורייתא לא יועיל אפי' ב' ספיקות מאותו ענין (ומשמע דבדי' המחבר ברור לו דמהני, וזה כמו שכתבתי לחלק לעיל).

אמנם מסקנתו שם שמר אמר חדא ולא פליגי ואין להסיק מדי' הרמ"א אלא בואפן שספק אחד בגופו הוא מדאורייתא ויש בדבריו קולא לגבי איסור דרבנן (ואין חומרא בדאורייתא בכל ס"ס) והמחבר מודה לו בזה, נמצא דהשי"ך מסכים למ"ש לעיל לחלק בין הרה"ל לאינה ראוי.

תבא לדין העופות

דאם נתערבו חד בתרי אין צריך להסיר עוף אחד וכו' ואם אין רוב נראה שהם מותרות מטעם ס"ס לר"ת ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת ולר"י מטעם שהשליכו כמה עופות וכיון דאייז' בודאי איסור תורה ולכמה פוסקים רק ספק דרבנן ודאי סגי בהכא לכו"ע. ואף אשר הוא נבלה מדאורייתא, מ"מ בהשלכת אחת נעשה ב' ספיקות בתערובת

שהוציא אחד נותר הספק בעינו. ועוד שלדין קי"ל דאין להשליך לים בידים, דהוי כמבטל איסור.

והנ"ל דדוקא בהרה"ל אסרינן להסיר אחד בידים שיש בזה משום ביטול איסור ובנדון דר"ת היה עוף בנוצתו ובדבר המתבטל שכבר נתערב מותר להוציא אחד לכתחילה וגם לית לן בה שהוא בעולם (ועכ"פ אסור לאכול) ואם נאמר דר"ת גם לשי' ר"י השיב, א"כ צריך לחלק בין הרה"ל לחשאר"ל, דאף שאסר ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות (מקור מחלוקתם בביצה שנולדה ביו"ט והתם מייירי בדבר שיש לו מתירין מ"מ נקט בשו"ע דמחלוקתם היא גם בדברים המתבטלים, וצ"ע). מ"מ בהסיר אחד מהני דאז הוא כעוד ספק ובחתיכה הראויה להתכבד בעיני ב' ספיקות בתערובות והסרת אחד שהוא כג' ספיקות, ובבי' ספיקות אחד בגופו וספק אחד בתערובת אפשר לא יועיל מה שנסיר אחד וצריך לזה גם תנאי שלא יאכל כולם או שנצריך ג' ספיקות בתערובת.

אבל דבר המתבטל כה"ג בעוף בנוצתו מועיל אפי' בספק אחד בגופו ואחד בתערובת אם משליך אחד.

והשתא בא נבא לנדון דידן שנסתפק השוחט שמא הוא שמוטה או שמא לא שחט הרוב, והיינו שלא בדק כלל או שלא בדק ראוי, הנה אם נתערבה התרנגולת חד בתרי, ודאי שנתבטל האיסור, אמנם אין לאכול העופות הללו ביחד, וצריך להאכילם לבנ"א נפרדים או לאד אחד בזה אחר זה, וגם אין צריך להסיר עוף אחד דזה תיקונו רק במקום שאין ביטול (או בשישים או ברוב כפי הדין).

אמנם אם נתערב לו עוף זה חד בחד ושוב נפלו בתערובת של שניים בענין שאין רוב לבטל האיסור, אנו צריכים לדון בזה מצד ס"ס וצריך גם להשליך עוף אחד, והנה הגויים משליכים כמה עופות באופן תמידי מסיבות של נקיון ובריאות וכו', ונוטלים העופות לעצמם ובאופן זה שפיר תלין דהאיסור הלך לו.

והנה אם נאמר שבלא בדק אחר שמוטה מותר בדיעבד א"כ הוי בזה איסור דרבנן ובכה"ג אמרינן (שי"ך סק"י בדברי הרמ"א) דמהני ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת אפי' לר"י.

וכן בלא בדק כלל נמי אית להו לפר"ת וכתרי' דמדאורייתא רוב שוחטים רוב שחיטות נעשו כראוי (אף בלא בדיקה) וא"כ לא הוי אלא ספק דרבנן (ויעויין דרכ"ת כ"ה ס"ק י"א, שהיא ספק נבלה מדרבנן).

ואף אם נאמר דהוי ספק דאורייתא או ודאי דאורייתא במה שמסתפק בשחיטה, וכה"ג אף ר"ת חשש

וראיתי בתי הגרע"א שתירץ כיון דעכ"פ אין אנו אומרים בפרוש שהיא בתערובת השנית כ"א שאינה כאן, נחשב שפיר כס"ס ובהשלכת אחד אנו יכולים לתלות שהאיסור הלך לו משום שע"י השלכת אחד מגדילים את הרוב (באיכות ובכמות) שאין כאן איסור ומהני ס"ס מצד שהוא כביטול ברוב.

דינו של שוחט שפשע

הנה השוחט שלא תקף אגודל לבדוק אם נשחט כראוי הן מצד רוב והן מצד חשש שמוטה, הוא כדן שוחט שפשע בעבודתו ונמצא בו פסול שלכאוי מעבירין אותו מעבודתו.

אלא יש בזה כמה חילוקי דינים כמבואר בשו"ע סי' ב' ובשו"ע סי' קי"ט וכן שנינו בשו"ע סי' י"ח השוחט בסכין פגום או אפי' לא שחט רק נתן לרב את סכינו בחזקת בדוק ונמצא פגום מעבירים אותו, ובסי' קי"ט סעי' י"ד המוכר בשר (בהמה או עוף) ונודע שלא נבדקה כראוי הן בעיני שחיטה או בדיקת הראות ישאר טריפות מעבירים אותו ממלאכתו, ואף אם לא מדובר בודאי טריפה אלא בספק טריפה הדין הוא שמעבירין אותו ואין נ"מ בין ספק לודאי, ובפרט שבענין השחיטה הספק כודאי שהרי בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך שנשחטה כראוי.

אמנם בדיני שוחט שסרח (יו"ד סימן ב') כי רמ"א שאם נכשל פעם אחת אין מעבירין אותו אם הגון הוא והכל לפי ראות עיני הדיין.

ובפ"ת הביא משו"ת נוב"י חיו"ד סי' ג' דשו"ב שנכשל בבדיקת הריאה מותר בשחיטת עופות בסי' גנת וורדים הספרדי החשוד על הטריפה אינו חשוד על הנבלה ולזה שחיטתו מותרת, אמנם כמה פוסקים חולקים עליו בזה (יעוין דרכ"ת סי' ק"כ-כ"ח שם) ובסי' מטה יוסף כי חשוד לבהמות (שנכשל בשחיטתם ובדיקתם) כשר לעופות דהחשוד על החמור אינו חשוד על הקל, אמנם מה נעשה לשוחט זה שנכשל בספק נבלה ודאי הוא חשוד על הטריפות ונכשל בעופות ודאי לא נמנהו על שחיטת בהמות.

ג' גדרים בשוחט שנכשל

אמנם בדרכ"ת סי' קי"ט סי' פ"ד וסי' ב' סי' ק"כ כ"ח הביא דברי הפר"ח שהעלה שיש כמה גדרים לשוחט שנכשל (ומע"ז כי גם הפרמ"ג בשפ"ד סי' א' סי' ק"ב), גדר מזיד והנושה לשם חימוד ממון שמשכת מהכשרות או שמוכר להשתכר באופן זה הוא ופסל אפי' בפעם אחת גדר ב' מי שממונה ע"י הציבור אף שאינם מזידים מ"מ פושעים הם והם מזהרים ועומדים שלא להכשיל את הציבור בהם

ובדבר המתבטל סגי בהכא לט"ז ואולי גם לש"ך, ואף ברמ"א י"ל הכא.

והנהמה שיש להסתפק אם כשתלו העוף נתערב לו חד בתרי (שלא הכיר את העוף איזה היא מבין שניהם) והדר התערבו לו בשניים אחרים, אמנם זה ממי"נ דאם נדון הכל כתערובת אחת בגלל שהכל על המסוע הרי סופו להתערב חד בתרי בודאי, ולא מקרי נודע התערובת עד שינוחו העופות ממסעם, ואם הם ב' תערובת מותר מטעם ס"ס והנ"מ אם צריך להשליך אחד כמ"ש.

הערות בדיני ס"ס

הן אמת שדין זה שכי' הט"ז והש"ך בסי' ק"י סעיף ט' מיירי דלא אתחזק איסורא ומשמע בקונטרס הספיקות להש"ך (אות כ"ז וכ"ח כ"ט) דבאופן דהספק בשחיטה והוי איתחזק איסורא (חזקת אינו זבוח כמ"ש) לא מהני ב' ספיקות בתערובת ומ"ש הרמ"א אפי' היה לו חזקת איסור היינו כה"ג דשמוטת הגף וכו'.

אבל עדיין יש מקום להחמיר בספק שבשחוטא, ומיהו בג' ספיקות הותר אף באיתחזק איסורא, ולפי"ז צ"ל דמה שהתיר ר"ת בהשלכת אחת כיון דספק פגימה לא הוי איתחזק איסורא, (ועיוין בדי' הש"ך בקו' הספיקות אות י"ג גבי ס"ס המהפך דספק שמה נפגם במיעוט בתרא של הסימן זה אינו מתהפך אבל בספק אם היא פגימה דאוי ודאי יש לצרף זה, וכן יש פוסקים החולקים על הש"ך בהך דס"ס צריך להיות המתהפך). ויש בזה כמה ספיקות, ובנדו"ד נראה דדוקא אם יש ב' תערובות וגם צריך להשליך אחד דאזי הוי כג' ספיקות.

ומי"מ בישועות יעקב ריש הלכות טריפות ובשב שמעתתא שמעתתא א' כי דספק בשחיטה ש"ל שהוא מדרבנן בזה לא החמיר הש"ך וכ"כ לעיל דבלא בדק אינו אלא ספק מדרבנן, ויעוין בשערי תורה בפתחה להלכות שחיטה ובשו"ת רע"א סו"ס כ"ה כי דאם ספק אחד הוא כנגד חזקה והספק השני אינו מתנגד לחזקה אמרינן שפיר ס"ס אפי' באיסור דאורייתא דאיתחזק.

ובעצם הדין דמהני ב' ספיקות בתערובת שהרי הם ספיקות שאינם מתהפכים שאנו אומרים: שמא לא זו היא החתיכה והיא בתערובת האחרת מי"מ אם נאמר שהיא זו שוב אינו יכול לעשות ס"ס (וכה"ג דאיתחזק איסורא שאין לנו ספק בגופו) ועוד שבי' הספיקות סותרות אהדדי שאם תאמר שהיא לא בתערובת זו הרי היא בתערובת השנות, והרי כל אחד מהספקות בנויות שאנו אומרים שאינה פה אלא בתערובת השנית...

הזה ואז הוא נעשה מועד לדבר שאינו עומד במאמץ השחיטה כשו"ב מומחה שיכול לבדוק במהרה ולעמוד כנגד הגויים המגויסים והתולים את העופות כי צריך להיות בחינת ויגבה לבו בדרכי ה' לצעוק עליהם ולעקב התליה של העוף עד שיהיה ברור לו שנשחט כדין, ואם יארע לו עוד כגון דא יכולים להעביר אותו אם הוא ממונה הקהל.

בשו"ב שעדיין לא הכשיל

ויעויין בדרכי"ט סי' ב' ס"ק ל' בשו"ב שעדיין לא הכשיל איש במעשיו אלא מצאו סכינו פגום, ואומר שכאשר יקרב לשחיטה היה בודק שוב את סכינו (אף שבאמת היה בעיניו בחזקת בדוק) ובמהרה"ם מלובלין סי' מ"ו דן בשאלה מעין זה והחמיר עם השוחט דלא איכפת לן במה שעדיין לא הכשיל כיון שהיה יוצא מכשול על ידו.

אמנם בשפ"ד סי' י"ח ס"ק נ"ב משמע דיש להקל בדינו של שו"ב שמצאו פגימה בסכינו באם לא שחט בו בפועל, ובשו"ת ד"ח ח"א יו"ד סי' ו' דכל זמן שלא הכשילו איש ואמרו שכשרה היא אין לתפוס השו"ב כמכשול וכפסול ובענין סכין פגום הביא לשון הר"מ בהיו"ט פ"ד הי"ט, ומ"ש בסי' י"ח מיירי בודאי פגימת דאו' וכו'.

תבנא לדין השו"ב

ובנדו"ד נראה דעדיף מזה, שהרי בא בעצמו להתריע על המכשול שנגרם והגם שתחילתו בפשיעה (במה שלא היה זריז לבדוק כראוי ולא עמד על הגובה למונע העירוב) מ"מ סופו באונס שהגויים תלו העוף בין הכשרות ולא היה סיפק בידו להסיר העוף משם, כי הכל אירע כהרף עין (ומ"מ יש לעיין באם היה שותק ולא מתריע על הפסול והיה מסתמך על הביטול וכו', ונראה דבזה ודאי יש מקום לפסול חדא דכמו ששתק בזה שותק בעוד פסולים ואידך שאין השו"ב מוסמך לפסוק בענינים אלו כ"א יש להציג השאלה בפני רב שיעיין בזה בנחת ועומק העיון).

עכ"פ יש כאן מ"סין מצד השוחט שסיכן פרנסתו (שאם יתפס כמי שנכשל יכולים להסירו ממשמרתו) כדי להציל ממכשול, א"כ אין לתפוס עליו לפטרו אלא מזהירים אותו באזהרה חמורה להקפיד ביתר שאת על בדיקה כדין ולא יעזוב העוף מידו עד שיהיה חזקתו בדוק ואם מסתפק ישליכנו אל מקום הנבלות וספיקות בשחיטה, שמצוי בכל מחטה.

ויעויין ד"ח ח"א יו"ד סי' ח' דטענת בהילות בית המטבחים אינה טענה להקל אצל שוחט דלכך נבחר, אלא בצירוף טענה שרצה עוד לבדוק ונטרפה השעה וכו' (ויעויין חק"ל יו"ד, ק"י. קניא. קני"ב. וקס"ה, מהר"ם שיק סי' ז).

גם סגי בפ"א ומעבירין אותם אלא שיש להם תקנה בקבלת דברי חבירות וקנס של העברה לימן. ואם חזרו וכשלו ג' פעמים אין להם תקנה אלא ע"י תשובה גמורה.

דין אגודת שוחטים

ויש חלוקה שלישית בשכירי יום ושוחטים המזדמנים שממתינים ג' פעמים עד לדברי חברות מלכתחילה, ודע אם שוחט שהוא חבר באגודת שחיטה והם המבצעים השחיטה בקבלות עבור המשחטה, אם נקראים ממוני הציבור לענין זה שהרי הם שוחטים עבור הרב נותן הכשר ועבור הצבור שאוכל מהכשרות שלהם, או נאמר שהם שכורים מזדמנים שהשוחטים שם מתחלפים תדיר, אבל נראה שמצד אחר יש להחמיר עמם משום שיש בעבודתם דררא דממונא שמקבלים שכר על כל עוף ששוחטים (ולא משכורת) ואז הם כשמשתכרים מן הכשרות וכו' ולדינא צ"ע בזה.

גדר קבלת חברות

ועכ"פ גדר קבלת חברות וקנס של השעיה מהעבודה, ולא יזהה זמן וכו"כ תלוי לפי ראות עיני המורה, שאם השוחט מתחרט ומיצר על המכשול שיצא מתח"י והוא אדם הגון יש להקל עמו, ופעמים שד"ח היא שיחה עם הרב הממונה והשעיה וירטואלית או ליום או אף לשעות, משא"כ כשנראה זלזול וכו' אזי השעיה צריכה להיות ארוכה יותר (כחודש לערך) וד"ח היינו קבלה והתחייבות בפני שלושה בכתב או פעמים אף בשבועה שלא יזלזל עוד וכו'.

ויעויין בת' הבי"ח החדשות סי' י"ג בשוחט שנמצא ששחט רק סימן אחד בבהמה ואח"כ נמצא שהוא משתכר והזהירוהו שלא ישתכר עוד ועבר על התחייבותו זאת ושוב נמצא ששחט רק סימן אחד בבהמה והעבירוהו אף שלא נכשל כי אם ב' פעמים ולא שלושה הרי בגלל שראו בו נטיה לשכרות ולא עמד בתנאי לחדול ממנהגו הבזוי א"כ נמצא קל בכל עניניו וקרוב למזיד ולא לשוגג.

העונש לפי ראות עיני המורה

ומזה נבוא לדון במכשול שאירע לשוחט זה, שלכאוי עדיין לא גמר בדיקתו כראוי והפעלים תלוהו על המסוע, ומחמת דוחק העבודה לא הצליח למונע זאת, והוא עצמו בא לשאול לרב שאלה זו, ולא שנודע לרב מפני אחרים שנכשל וכיון שלא רצה להעלים טעותו אלא הוא מיצר על כך ומבקש למונע הרבים מאכילת איסור, הרי לא איבד נאמנותו בזאת הפעם, אף שנכשל מה שלא בדק כראוי בתקיפת אגודל וברוב הנראה לעיניים.

א"כ ודאי שיש להזהירו שלא יארע לו שוב כדבר